

VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

Výzva k zasílání návrhů příspěvků pro připravovanou vědeckou konferenci

Tváře brannosti

branná výchova, branné spolky a civilní obrana v dějinách

Vojenský historický ústav Praha si Vás dovoluje pozvat na konferenci věnovanou široce pojatému fenoménu **brannosti**.

Brannost lze chápat jako souhrn představ, praxí a institucí spojených s přípravou společnosti na obranu státu, válečný konflikt a další krizové události. V různých obdobích měla rozličné podoby, v různých společenských prostředích nesla různé významy a konotace a těšila se různým, nejenom pozitivním, reakcím a hodnocením.

Zaostřením na historické zvláštnosti i analýzy strukturálních podobností napříč dlouhými časovými úseky hodláme přispět k hlubšímu porozumění proměn brannosti od 19. století po současnost. Chceme sledovat, jak formovala každodenní život, občanskou identitu, genderové role, vztahy mezi státem a společností či začleňování, nebo naopak vylučování různých skupin obyvatelstva. Naším cílem je představit, jak se formy brannosti v minulosti přetvářely v kulturní symboliku, ideologii a pedagogickou praxi. Jsme otevřeni různým definicím a interpretacím tohoto fenoménu s mnoha tvářemi.

Konference si zároveň klade za cíl sloužit jako impuls pro systematický historický výzkum dané problematiky. Usilujeme o propojení různých témat, přístupů i badatelů. Rádi bychom podpořili diskusi o možnostech metodologického uchopení brannosti, jejích konceptuálních rámcích a analytických perspektivách.

Dále chceme poskytnout prostor pro reflexe toho, jak historické zkušenosti s branností mohou obohatit současnou diskuse o občanské odpovědnosti, odolnosti společnosti a vzdělávání k obraně.

Kromě historiků proto k mezioborovému konferenčnímu jednání zveme i pedagogy, sociální vědce, muzeology a další. Ačkoli se primárně soustředíme na území bývalého Československa, nebráníme se ani příspěvkům z jiných geografických oblastí.

Zastřešující otázky, na něž budeme hledat odpovědi, jsou:

Co mohla znamenat brannost? Jaké podoby na sebe brala v různých politických režimech, společenských prostředích a kulturních kontextech? A promítají se tyto historické „tváře brannosti“ do dnešní diskuse o výchově a vzdělávání k obraně a odolnosti společnosti?

Navrhované tematické okruhy jsou:

1. Branná výchova a předvojenská příprava

- Školní branná výchova: kurikulární proměny, učebnice, příručky, otázky koedukace, inkluze a exkluze, vyučovací metody a školní branná cvičení.
- Branná výchova, nebo předvojenská příprava? Otázka koncepce.
- Jednotný systém branné výchovy obyvatelstva (JSBVO) a cesta k němu, projekt Přípravy občanů k obraně státu (POKOS).
- Mimoškolní formy: skauting, tramping, tělovýchovné a sportovní aktivity, pionýrské hnutí, dobrovolné kursy.
- Politické, ideologické a pedagogické aspekty: vztah k občanské výchově, výchova k vlastenectví a loajalitě ke státu, problematika nacionalismu a marginalizovaných menšin, branná výchova v současném školství.
- Transformace branné výchovy od jejího zavedení po současnost včetně období po roce 1989.
- Mezinárodní modely a transfery: vliv a srovnání se systémy branné výchovy s dalšími střeoevropskými státy (NATO, Varšavské smlouvy i neutrálními zeměmi).

2. Branné organizace, spolky a hnutí

- Spolková tradice a tělovýchova: Sokol, Orel, Dělnické tělocvičné jednoty, turneři, Makabi a další spolky od 19. století po současnost.
- Junák, skauting, tramping, pionýrské a další mládežnické organizace jako prostředí socializace k obraně.

- Veteránské spolky a jejich role v šíření brannosti: kult padlých/hrdinů, vojenské tradice, výchova mládeže, veteráni.
- Střelecké spolky od ostrostřelců přes Národní střelecké gardy a Svazarm po současnost.
- Státem podporované centrální organizace (např. Svaz brannosti, Masarykova letecká liga, Svazarm a další) a jejich úloha v politických systémech.
- Politické/stranické, menšinové a protestní formy branné výchovy.
- Ideologie a symbolika: rituály, slavnosti, prapory, uniformy, insignie, vizuální kultura.
- Mezinárodní srovnání: podoby a transfery role vzdělávání branných organizací v Evropě a mimo ni.

3. Civilní obrana, krizové řízení a ochrana obyvatelstva

- Koncepce a instituce civilní obrany od meziválečného období (CPO) přes studenou válku až po dnešek.
- Organizační struktury a činnost: státní instituce, dobrovolné složky, spolupráce s armádou a dalšími složkami (bezpečnostní složky, vojska MV, Integrovaný záchranný systém a další).
- Právní aspekty civilní obrany a ochrany a jejich přesahy do mezinárodního humanitárního, soukromého, občanského práva apod.
- Každodennost civilní obrany: cvičení, školení, příručky, kryty a evakuační plány.
- Technické a infrastrukturní aspekty: stavba krytů, sirény, ochranné prostředky.
- Propaganda a kultura: filmy, plakáty, literatura, výstavy.
- Současné debaty o odolnosti společnosti: resilience, kontinuita a diskontinuita.

4. Průniky a přesahy

- Reflexe fenoménu brannosti v osobní i kolektivní paměti.
- Brannost jako biopolitika? Otázky disciplinace mládeže a společnosti.
- Brannost a identita: vztah k občanství, státnosti a politické kultuře, role menšin, náboženství a svobody svědomí.
- Role armády v branné výchově, podpoře branných spolků a civilní obraně.

- Brannost v muzeu: mezi vystavováním a muzejní pedagogikou, ukázky ze sbírky VHÚ Praha, památníky a expozice věnované civilní obraně a branným spolkům.
- Genderové a generační aspekty: úloha mužů a žen, dětí a mládeže, prožívání brannosti v různých věkových skupinách, konstrukce maskulinity.
- Branné závody a branné sporty – mezi branností, volným časem a profesionálním zájmem.
- Kultura a symbolika: literatura, film, výtvarné umění a populární kultura jako prostředí reprezentace brannosti.
- Archivní zdroje a další prameny, možnosti studia tématu.

Organizační informace

- **Místo konání:** Vojenský historický ústav Praha – Armádní muzeum Žižkov.
- **Termín:** 19.–20. květen 2026.
- **Jazyky konference:** čeština, slovenština

Výzva k zasílání příspěvků

Zájemce prosíme o zaslání názvu navrhovaného příspěvku a abstraktu (max. 250 slov) a krátkého životopisu do 31. 1. 2026 na adresu **Prokop.Tomek@mo.gov.cz**. Délka jednotlivých vystoupení je stanovena na dvacet minut. Organizační tým si vyhrazuje právo rozhodnout o zařazení příspěvku do programu.

Z písemných verzí vybraných příspěvků konference bude po dohodě s autory vydán sborník nebo budou nabídnuty k otištění ve vědeckém časopisu Historie a vojenství, který je indexován v abstraktové a citační databázi Scopus.

Organizační výbor:

Brigádní generál Mgr. Aleš Knížek, ředitel VHÚ Praha

PhDr. Jiří Rajlich, Ph.D., ředitel historicko-dokumentačního odboru VHÚ Praha a prezident České komise pro vojenskou historii

PhDr. Prokop Tomek, Ph.D., vedoucí oddělení vojenské historie a zástupce ředitele historicko-dokumentačního odboru VHÚ Praha

Mgr. Michal Cáp, VHÚ Praha

Mgr. David Pazdera, šéfredaktor časopisu Historie a vojenství, VHÚ Praha